

L'atur té solució

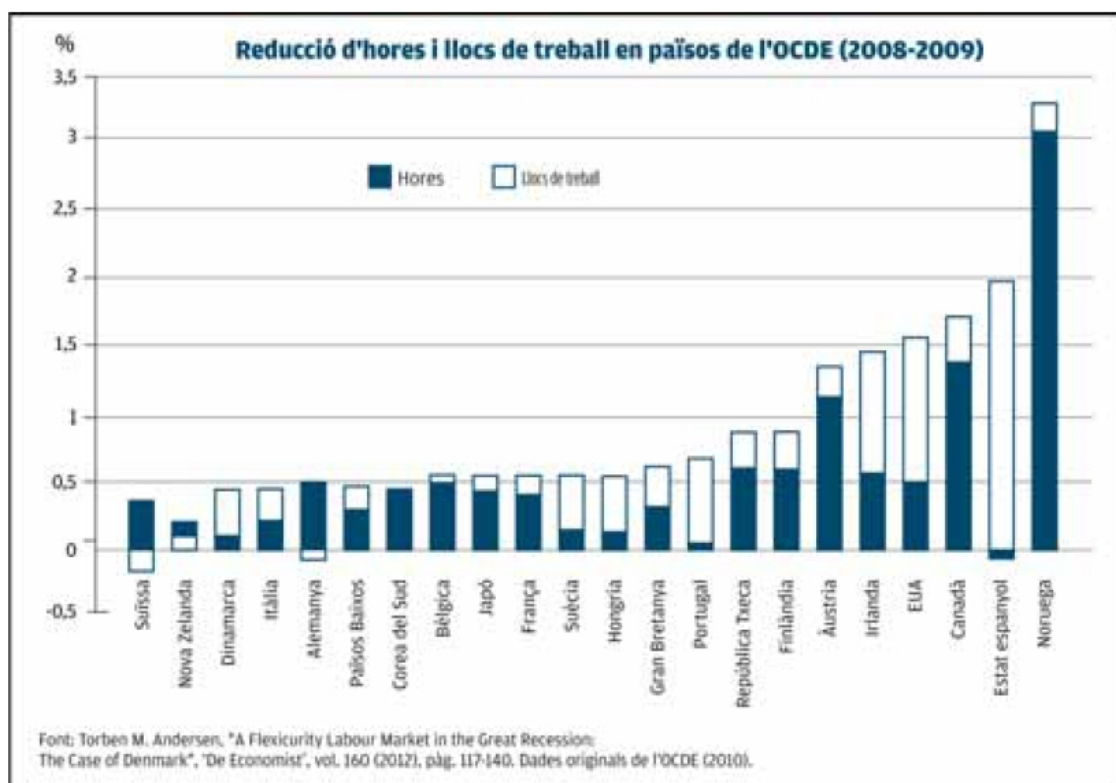
L'atur té una solució realitzable ara i aquí: augmentar el temps lliure de qui ja té feina, perquè qui no en té també pugui treballar. Que és realitzable es veu perquè a molts llocs ja es fa. El gràfic mostra els resultats d'un estudi d'un conjunt de països, d'entre els quals l'Estat espanyol destaca en ocupar la darrera posició pel que fa a repartiment del treball. Les polítiques dels països on sí que hi ha repartiment del treball tampoc no són ideals, entre altres motius per una manca de repartiment de la riquesa, però el que deixa clar aquest gràfic és que hi ha moltes maneres diferents de fer les coses. Fins ara, aquí s'ha optat per ser on les coses es fan pitjor: per què no optar des d'ara per ser on es fan millor?

Creixement versus repartiment

El repartiment del treball està absent del debat polític que transmeten els grans mitjans. En lloc seu, el que es discuteix és quines són les millors receptes per reactivar el creixement de l'economia. Fins i tot en els països on es du a terme, el repartiment del treball s'acostuma a plantejar com un pegat temporal mentre s'espera la reactivació. Podem pensar que, a la fi, el problema de fons és la manca d'activitat econòmica, no? Doncs no. El PIB (producte interior brut) *per capita* actual de l'Estat espanyol és semblant al del 2003, i superior al de qualsevol data anterior. Si l'Estat espanyol és molt més ric que, per exemple, a finals dels 90, d'on surt la percepció que ara estem molt pitjor que a llavors? Doncs del fet que molta

gent està efectivament pitjor, però perquè ha augmentat la desigualtat i la incertesa. Ha augmentat la desigualtat entre classes, i l'atur desbocat ha fet que la desigualtat també augmentés dins de la classe treballadora. A més, els impactes d'aquestes desigualtats econòmiques creixents es canalitzen en part en funció de desigualtats socials com la de gènere o la de lloc d'origen.

Durant molt temps el creixement ha estat concebut com una poció màgica per evitar la conflictivitat social, ja que permetia augmentar els ingressos de la majoria de manera que les classes més benestants no només no hi perdessin sinó que fossin les que més hi guanyessin. Ara, però, la poció s'està esgotant i els "pactes socials" per al creixement han perdut sentit (com havia advertit fa temps Joan Martínez Alier). A la natura cada cop li resulta més difícil proveir recursos i assimilar residus al ritme que imposa l'economia actual. Un exemple clar d'això és el petroli, que constitueix la font d'un terç de l'energia primària i és la base de quasi tot el transport de l'actual economia globalitzada, a més d'emprar-se per a la fabricació de plàstics i de molts productes químics. Al ritme que s'esgoten els jaciments petrolífers actualment explotats, caldrien nous jaciments equivalents a cinc Aràbies Saudites tan sols per mantenir el consum actual fins el 2035, però el petroli que encara queda o bé és molt costós d'extreure o bé està en zones inestables com Iraq. A més, cada litre de petroli que es malversa ara és un litre menys per a les ambulàncies del futur i una mica més de

El gràfic reflecteix el repartiment del treball a països de l'OCDE des que va esclatar la crisi, el 2008, fins als pitjors moments de 2009. Les barres indiquen la fracció en què es va reduir la suma dels temps de treball remunerat de totes les persones del país. El tram blanc de cada barra indica la part d'aquesta reducció que es va fer a base d'acomiadaments. El tram fosc indica la reducció que es va fer mitjançant reduccions de les jornades de treball de les persones no acomiadades, és a dir, repartint el treball. Les barres amb una part per sota del zero indiquen que es va crear ocupació, si aquesta part és de color blanc, o que es va incrementar el temps de treball de les persones que van conservar la feina, si és de color fosc. L'Estat espanyol és el país més mal situat, ja que la totalitat de l'ajust es va fer a base d'acomiadaments. Així es va arribar a la situació dramàtica que vivim avui dia.

temperatura global durant segles.

En retrospectiva, poca gent negaria obertament que hauríem d'haver desinflat la bombolla immobiliària amb cura quan hi érem a temps. En cas que encara hi siguem a temps, molt més greu serà si no desinflat amb cura la “bombolla” del creixement ecològicament insostenible, és a dir, si no decreixem. És clar que el projecte del decreixement s'enfronta a reptes formidables, com ara confrontar les estructures de poder, vèncer la inèrcia cultural del consumisme, reconvertir i redimensionar l'economia a uns nivells sostenibles i repartir el treball i la riquesa; en definitiva, canviar el sistema. Mirant tot el recorregut que tenim pel davant, no és estrany que a molta gent li sembli inabastable i prefereixi mirar a una altra banda, però, si mirem passa per passa, no semblen tan inabastables. Pel que fa a repartiment del treball, ja podem anar per feina.

En realitat les necessitats de treball que hi haurà en el futur són incertes, ja que en un món amb menys recursos es deurà produir menys però de manera més laboriosa. El que està clar és que el repartiment de treball és la fórmula més justa per respondre a les reduccions i increments de treball necessari, i que ara estem en una etapa de reducció.

El repartiment del treball remunerat és una solució directa per a persones en atur involuntari i també per a les persones que pateixen les conseqüències físiques i mentals d'un excés de feina. A més, elimina una de les principals excuses per a la desigualtat de gènere en el treball no remunerat, i dificulta que es faci servir l'amenaça d'atur com a xantatge per mantenir o potenciar activitats econòmiques que destrueixen l'entorn.

Com ho fem

De tots els canvis que hem de fer, els que impliquen una confrontació oberta amb l'1% de la població que controla el gruix del capital són els que moltes persones encara no consideren “realistes”, però fins i tot aquestes persones més escèptiques poden sumar-se a altres passes que es poden donar ja dins del sistema actual. Concretament, el repartiment del treball pot ser viable, en part, dins del sistema, com suggereix l'experiència d'altres països.

En els països en què s'han dut a terme reduccions de temps de treball en resposta a la crisi, però, la majoria d'aquestes reduccions han estat possibles perquè les empreses han considerat que els sortia a compte mantenir personal fent feina transitòriament “a mig gas” a l'espera de la recuperació de l'economia, sovint però no sempre amb l'ajut de subvencions públiques que han tingut la mateixa visió de provisionalitat. Una part de la situació extrema de l'Estat espanyol al gràfic adjunt s'explica per la magnitud dels sectors vinculats a la construcció, sense expectatives de recuperació (és a dir, no es tracta només del que es fa malament durant la crisi sinó també del que s'ha fet malament abans). Atesa la situació del planeta en conjunt i de l'Estat espanyol en particular, cal sortir d'aquest esperit de provisionalitat. En el futur, la manera

normal d'ajustar-se als canvis en les necessitats de treball ha de ser repartir-lo, també quan siguin canvis sense marxa enrera.

Que això és factible ho suggereix el fet que ja abans de la crisi hi havia països on la proporció de contractes a temps parcial (menys de 30 hores a la setmana) era molt superior a la nostra. Destaca Holanda, amb un 36.1% el 2007, davant del 10.7% de l'Estat espanyol. Segons un estudi de l'OCDE, en els països on aquesta proporció era més alta, els contractes a temps parcial eren més dignes i l'atur era més baix. De la mateixa manera que en aquests països s'ha pogut difondre el treball a temps parcial, hem de promoure que les jornades completes siguin més breus.

Un dels motius pels quals el treball no està més repartit és que hi ha un seguit de costos per persona treballadora que fan que, sovint, a les empreses els surti més a compte tenir poques persones treballant molt que moltes treballant menys. És clau dissenyar una reforma tributària que contraresti aquest efecte. La candidata més evident seria un sistema de cotitzacions a la seguretat social en què s'incrementessin els pagaments per hora a mesura que augmentessin les hores per persona. Aquest esquema es podria aplicar independentment de si la pressió recaptadora total fos alta o baixa. De fet, part dels impostos sobre el treball es podrien reemplaçar per ecotaxes.

Alhora que es canvia l'estructura d'incentius, s'hauria de reduir la jornada laboral màxima (es poden plantejar reduccions equivalents en forma, per exemple, de temps de vacances, edat de jubilació o semijubilació, o “any

Fotografia:
Robert Bonet

A partir d'un text d'Ivan Illich, el cargol va esdevenir el símbol del decreixement

sabàtics”, però és la reducció de la jornada laboral la que, a més, facilita el repartiment de les feines de la llar) i combatre les hores extra.

Complementàriament, s'hauria de destinar fons adequats a la capacitat efectiva per a noves activitats de les persones provinents de sectors amb un futur especialment obscur, com la construcció.

Anant més enllà

Una qüestió important és si hi ha d'haver compensació salarial per la reducció del temps de treball. És essencial garantir uns ingressos dignes en l'extrem inferior de l'escala salarial. Pel que fa als nivells mitjans, s'ha de reconèixer que no es pot pretendre mantenir la capacitat adquisitiva actual en un món amb uns recursos minvants que exigeixen un consum cada cop més baix, sobretot si volem repartir-lo equitativament amb els països del Sud. No obstant això, el descens en la capacitat adquisitiva de la classe mitjana es pot i s'ha d'esmoreir controlant preus abusius com el de l'habitatge i retallant els salaris més elevats i els rendiments del capital, que algun dia fins i tot podrien arribar a quedar neutralitzats en esquemes autogestionaris. Malauradament, però, la part d'aquest repartiment de la riquesa que es pot fer dins del sistema és força limitada. Per anar més enllà, aquí sí que caldrà una capacitat de pressió social que encara no sembla que hàgim assolit, però que podem assolir.

Un objectiu clau quan tinguem prou capacitat de pressió serà desmuntar els engranatges de la globalització neoliberal. La globalització va sorgir d'un seguit de decisions polítiques que van assegurar que el capital pogués curtcircuitar qualsevol mecanisme democràtic, en donar-li llibertat per dur a terme les seves activitats en els

països que li possessin menys traves. Aquestes reformes van crear l'escenari perfecte per al dogma segons el qual les polítiques econòmiques no han de decidir-se pensant en satisfer necessitats humanes sinó, abans de res, en garantir la “competitivitat”. Per revertir aquestes decisions, caldrà una coordinació global dels moviments socials com ja va assajar el moviment antiglobalització i/o que països o grups de països més agosarats es vagin desenganxant.

La via dels canvis d'hàbits individuals i les petites experiències col·lectives són un complement magnífic de la mobilització, en tant que laboratori per assajar i desenvolupar noves maneres de funcionar i plataforma de canvi cultural.

Qui ho fa

No sembla que la majoria de la societat ja estigui prou convençuda per canviar el sistema de dalt a baix, però potser sí que s'engrescarà a donar passes concretes que ja es poden dur a terme dins del sistema actual, i després ja veurem fins on arribem. L'acció col·lectiva no és el fort de la societat contemporània, però el repartiment del treball té qui el pot defensar. Hi ha milions de persones en atur que se'n beneficiarien directament i que tenen temps per dedicar-hi un esforç, i moltes altres que s'hi solidaritzarien. D'entrada aquesta perspectiva pot despertar escepticisme, però casos com el de l'independentisme català mostren com una idea pot creuar la frontera entre utopisme i possibilisme quasi d'un dia per l'altre.

Sorgirà un gran moviment autoorganitzat de persones aturades reivindicant el repartiment del treball? Potser en el context del moviment 15M, potser desvinculat? S'aconseguirà la reivindicació? Servirà d'exemple a altres països? Per començar, el que podem fer és seguir documentant la proposta perquè sigui cada cop més sòlida, i difondre-la.

Salvador Pueyo, membre d'*Assemblea Decreixement*

+INFO

– decreixementacampadabcn.wordpress.com
 – NEF, '21 horas. Una semana laboral más corta para prosperar en el siglo XXI', Icaria, Barcelona, 2012 (www.neweconomics.org/publications/21-horas)
 – ilera2012.wharton.upenn.edu/RefereedPapers/GoldenLionie%20StuartGlosser.pdf